

Напрямок 2. Соціально-психологічні аспекти психічного та особистісного розвитку на різних онтогенетичних етапах.

**Білорус Тетяна Володимирівна**

*здобувачка магістерського рівня вищої освіти спеціальності «014 Середня освіта (Математика)»,*

*Науковий керівник: **Бутузова Лариса Петрівна**, канд. психол. наук,  
доцент кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти  
Житомирський державний університет імені Івана Франка,  
м. Житомир, Україна*

## **ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЗДРОЩІВ ПІДЛІТКІВ**

**Актуальність дослідження.** Останні десятиліття серед науковців помітно зріс інтерес до питань духовного здоров'я, гармонійного зростання особистості. Особливо увагу викликає збільшення кількості проявів агресивності, конфліктних ситуацій в колективах, зростання показників криміналізації певної частини молоді. Варто осмислити, чи не заздрощі є підґрунтям для зростання низки вищеназваних явищ в суспільстві.

Заздрість – це почуття, яке, напевно, знайоме кожному. Проте заздрощі є негативним і соціально неприйнятним феноменом. Люди здебільшого приховують, заперечують або називають її по-іншому, а саме “біла заздрість”, “незлюбива”. Досить важко оцінити вплив та масштабність заздрощів для становлення особистості на етапі підліткового віку. Вивченню цього феномену присвячені низка зарубіжних [2] та українських досліджень [1], натомість прикладний аналіз та розуміння об'єктів та причин заздрощів підлітків дозволить об'єктивніше підходити до інтервенційних заходів з підлітковою аудиторією.

Перші, суто психологічні, розвідки з окресленої проблеми започатковані у працях М. Кляйн та К. Хорні, а перші наукові спроби теоретико-методологічного аналізу заздрощів належать психоаналітичній школі (А. Адлер, У. Джеймс, О. Кернберг, М. Кляйн, Х. Розенфілд, З. Фройд, Е. Фромм, К. Хорні, К. Юнг). Результати досліджень (Р. Александров, А. Бодальов, Е. Бреус, К. Муздибаєв, О. Соколова та ін.) пов'язують схильність до заздрощів із порушеннями у спілкуванні, непродуктивним соціальним порівнянням та патогенною системою стосунків. У працях С. Бондирєвої, К. Барретта, В. Лабунської, К. Муздибаєва, Д. Родіна, А. Ротмана, П. Селовея, S. Bers, J. Rodin, M. Silver, J. Sabini та ін. висвітлено певні аспекти переживання та механізми виникнення окресленого почуття.

Дослідження з цієї проблематики свідчать, що немає однозначного підходу в тлумаченні феномену заздрощів. У філософських трактатах Аристотеля панувала думка, що заздрість є неоднозначним явищем. Оскільки разом із негативною стороною є і позитивна, як от: неагресивні форми заздрості (наприклад, змагальна заздрість) мотивують самовдосконалення людей [2].

У багатьох роботах інших філософів цей феномен розглядається як глобальне, загальнолюдське явище, де увага зосереджується на їх деструктивних функціях, на демонструванні в різних сферах спілкування у вигляді «нестерпного» захоплення досягненнями іншої людини, у бажанні володіти тим, що належить іншому, або в прагненні відібрати, привласнити досягнення іншого.

Для вивчення причин та об'єктів заздрощів сучасних підлітків нами було проведене опитування, що дозволило виявити індивідуально-психологічні схильності підлітків до доброякісної чи злоякісної заздрості. Вибірку склали 30 осіб, віком від 13 до 16 років, при цьому статеві належності досліджуваних не враховувалась та не виокремлювалась. К. Муздибаєв встановив, що жінки та чоловіки заздять в однаковій мірі, проте варто пам'ятати, що об'єкти та причини заздрощів можуть бути різними, а найвищу статистично значущу схильність до заздрості проявляють студенти, орієнтовані на досягнення і за віком, і за освітньою діяльністю [2]. Переважна кількість опитаних в ході нашого дослідження – це учні Новозаводської ЗОШ I-III ступенів (8-11 класи).

У дослідженні була застосована Шкала для вимірювання доброякісної та злоякісної заздрості «BeMaS» (Crusius & Lange, 2014). В опитувальнику містяться твердження, пов'язані із ситуаціями, в яких особі бракує певних якостей або досягнень чи речей, які є у інших, і вона або бажає цього, або бажає, щоб у інших не було цього. Результати проведеного дослідження засвідчили, що 7% опитуваних переживають почуття доброякісної та злоякісної заздрості на одному рівні, а у 93% учасників переважає доброякісна заздрість.

К. Муздибаєв виокремлює такі компоненти заздрості, які водночас можуть слугувати для виокремлення етапів та детермінант досліджуваного переживання. Отже, ними є:

- 1) соціальне порівняння («... У заздрощів завжди прихованим є порівняння, а де неможливо порівняти, немає і заздрості», писав Ф.Бекон);
- 2) сприйняття суб'єктом переваги іншої людини;
- 3) переживання почуття відчаю, засмучення, а відтак, і приниження з цього приводу;
- 4) неприязне ставлення або навіть ненависть до того, хто перевершує;
- 5) бажання або заподіяння йому шкоди;
- 6) бажання або реальне позбавлення іншого предмета переваги [2].

Також було виведено середнє значення показників опитування, де чітко видно велику різницю у перевазі проживання досліджуваними доброякісної заздрості над злоякісною.

Заздрість посилюється в підлітковому віці. Підлітки можуть заздрити всьому: зовнішності, фізичній силі, красі, кольору волосся, наявності нових гаджетів, отриманню високих оцінок і т. д. Будь-яку примху дитини в цьому віці не обов'язково виконувати, інакше почуття заздрості тільки посиляться.

Зважаючи на отримані дані, а саме високий рівень показника проживання почуття доброякісної заздрості, свідчить про наявність чітких цілей у житті та здатність створювати навколо себе необхідне середовище, що вбачаються нами саме як передумови виникнення схильності до заздрості. Відповідно до

результатів опитування ми можемо назвати зовнішні та внутрішні чинники заздрощів, а саме: установку на загальну конкурентність; завищені соціальні очікування; настанови та спонукання до жадібності, егоїзму, гордині тощо; невпевненості в собі; дратівливість; агресивність; схильність до звинувачення себе та інших, тощо.

#### **Література:**

1. Бутузова Л.П. Особистісні патерни заздрісності та совісності в юнацькому віці / Л.П.Бутузова, С.М.Дмитрієва // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. № 3 (42). 2019. С.11-18. Режим доступу:<https://herald.kibit.edu.ua/index.php/visnyk/issue/view/kibit.2019.42/4-2019>
2. Муздибаєв К. Психологія заздрості / Куанишбек Муздибаєв // Психологічний журнал. 1997. Т.18, № 6 С. 3-12.
3. Савчин М. В. Вікова психологія. Навчальний посібник. / М. В. Савчин., Л. П. Василенко М. В. Савчин., Л. П. Василенко. – Дрогобич.: “Відродження”, 2001. 287 с.